

Ценностни аспекти на педагогическото ежедневие
Value Aspects of the Pedagogical Daily Round

ЦЕННОСТНИЯТ ОБРАЗОВАТЕЛЕН ПОДХОД В ПЕДАГОГИЧЕСКОТО ЕЖЕДНЕВИЕ

Маргарита Марова

Основно училище „Христо Ботев“ – Велинград

Резюме. Предвид динамиката на съвременния свят с все по-често срещаните сблъсъци на ценности, променящи се идеали, нови форми на социална интеграция целта на преподавателя е да помогна на учениците си не просто да разберат кои са всепризнатите ценности днес, а да ги подготви да могат да открият сами ценностите на утрешния ден. Настоящата статия илюстрира как това може да се осъществи чрез многоетапен процес на оценяване, който да включва четири фундаментални фази: предизвикателство, избор, утвърждаване и практика. Само чрез индивидуален избор ученикът би могъл трайно да утвърди своята ценностна система и да я прилага извън стените на класната стая в хармония с околния свят.

Keywords: teaching values, education

Целта на ценностното образование е да окуражи младите хора да изградят свои ценности и да ги прилагат в ежедневните си взаимоотношения и в оформянето на мнения относно политически, икономически, социални и научни теми. Важно е децата да са запознати кои са ценностите, които нашето общество е признавало като правилни и необходими в миналото и днес. Но сам по себе си този елемент на ценностния образователен подход не би бил достатъчен. Само чрез индивидуален избор ученикът би могъл трайно да утвърди своята ценностна система и да я прилага извън стените на класната стая в хармония с околния свят.

Но какво всъщност са ценностите и как се изграждат те? Точно определение не би било възможно предвид тяхната индивидуалност. Но основата им винаги се състои от стандарти на мислене и поведение, които определят кои сме, как живеем и как се отнасяме с околните с цел позитивен принос към този, който ги следва. Съществуват така наречените ценностни индикатори като например цели, желания, чувства, интереси, мнения, вярвания, отношения, страхове.

Ролята на преподавателя трябва да се насочи към това, да помогне на децата да развият тези „индикатори“ в ценности. Това може да се постигне чрез многоетапен процес на оценяване, който в педагогическото ежедневие да

включва четири фундаментални фази: предизвикателство, избор, утвърждаване и практика.

Училището е едно от първите места, където децата осъзнават, че са част от общество, изпълнено със сложни взаимоотношения, противоречащи чувства и трудни решения. Пристъпвайки прага на класната стая, повечето ученици идват с база разбирания и ценности, изградени до този момент по един или друг начин в семейството. В процеса на интеграция в новата среда, с новите хора и новите знания, те се сблъскват с предизвикателството да опознаят различията и да изградят своето място. Четат поучителни истории за честност, кураж, усърдност, добронамереност, уважение. Чуват обяснения какво са ценностите, защо са важни и как те са предопределили до голяма степен развитието на нашето общество. Но както е казал индийският пацифист Махатма Ганди: „Човешкият глас не може да достигне до такива дълбини, до каквито достига шепотът на съзнанието!“. Ето защо не представянето на абстрактни факти, а процесът на индивидуално осъзнаване е от особена важност.

Първа стъпка е сблъсъкът с реални дилеми. Преподавателят трябва да се стреми да запознае учениците с различни предизвикателства, които могат да срещнат, и да ги напътства в процеса на преценка на възможните изходи и присъщи последици. Това не изисква големи усилия и средства – дискусия, споделяне на примери, игра на роли в даден сценарий са сред методите, които помагат на децата да разберат алтернативите за поведение. Тези методи са лесно приложими във всички учебни предмети и помагат на децата да „изследват“ как ценностите засягат всяка сфера на живота. Използват се различни помощни материали, за да се улесни този процес. Така например „Питанка – Какво да правя“ поставя децата пред въпрос, който има за цел да провокира обмислянето на най-различни възможности и присъщи последици (Приложение 1). Въпросите не трябва да са сложни, стига по разбираем за децата начин, макар и индиректно, да ги насочат към ценностно мислене. Всеки ученик попълва сам, след което анонимните „питанки“ се събират и следва групова дискусия по споделените виждания.

Втората фаза в осъзнаването на ценностите е изборът за по-нататъчно поведение. Децата често са склонни да вземат решението само на база предишен опит или подражание. От преподавателя се изисква да обясни, че това решение трябва да бъде и в синхрон с внимателното обмисляне на алтернативите, а ученикът – да е добре запознат с тях и да е готов да поеме отговорност. Така, когато детето е направило избора си на свободна воля, резултатът ще има по-голяма значимост за него. На този етап все още не се дава оценка за „правилен“ или „грешен“ избор по дадения проблем, а се набляга още веднъж на потенциалните последици.

В третия етап на утвърждаване учениците се изправят пред последиците на своя избор, с които са били запознати още през първата фаза. Тук те преоценяват изборите си и стигат до извода дали той има позитивния принос, към който са се стремели. Ролята на учителя е да даде заслугата на децата за тяхното решение – не само в случаите, когато първоначалният избор е бил „правилен“ спрямо широко признатите обществени виждания, но и когато детето след време установява подхода, съобразим с ценностите му. Така например, връщайки се към „Питанките“, класът групово формулира отговор по даден въпрос и учениците го „закачват“ на таблото на стената „Ние решихме“ (Приложение 2). Това табло им напомня как са преминали цяло пътешествие от това, да се сблъскат с „проблем“, да обмислят възможните изходи и последици, да направят избор, да поемат отговорност и най-накрая да утвърдят своето виждане за ценностно поведение.

Крайната фаза засяга постоянството и превръщането на дадена ценност в елемент от начина на живот. Тук преподавателят разкрива множество реални ситуации, в които децата да могат практически да приложат ценностното си разбиране. Дори училищното ежедневие само по себе си е изключително богато на такива възможности. Преподавателят просто трябва да открие по интерактивен начин този хоризонт пред тях – стъпка по стъпка, предизвикателство след предизвикателство. На пръв поглед и с простички помощни материали като картончетата „Ако аз бях...“ или „Аз показах... като...“ (Приложение 3 & 4), които децата периодично носят попълнени в клас, спомагат в този процес. Изумително е множеството идеи и примери, които учениците успяват да открият в своето ежедневие и споделят в клас с цел взаимно да изградят богата база от възможности за приложение на ценностно поведение! За да се постигне желаният резултат, достатъчно е този процес да се характеризира с постоянство в усилията, гъвкавост, за да се отразят разнообразните аспекти на ежедневието, и елемент на интерактивност, който да ангажира вниманието на децата.

Несъмнено съществуват множество разнообразни варианти на ценностния образователен подход, но всички те са с общата цел да се помогне на децата да се изградят като личности и да са готови да посрещнат предизвикателствата на днешното общество. Предвид динамиката на съвременния свят с все по-често срещаните сблъсъци на ценности, променящи се идеали, нови форми на социална интеграция, а целта на преподавателя е да помогне на учениците си не просто да разберат кои са всепризнатите ценности днес, а да ги подготви да могат да открият сами ценностите на утрешния ден.

Приложение 1

Пример за „Питанка“

ПИТАНКА
Чудя се какво да правя...
...ако човекът пред мен си изпусне
20лв и продължи без да разбере...

Приложение 2

Табло „Ние решихме“

Приложение 3

„Ако аз бях...“

Ако аз бях...

Директор на моето училище

щях да...

Приложение 4

„Аз показвах... като...“

Тази седмица

аз показвах:

като:

☒
☐ Уважение
☐ Честност
☐ Отговорност
☐ Трудолюбие
☐ Доверие
☐ Подкрепа
☐ Справедливост
☐ Кураж

☐ Щедрост
☐ Търпение
☐ Лоялност
☐ Стремж
☐ Любезност
☐ Състрадание
☐ Приятелство
☐ Увереност

THE APPROACH TO TEACHING VALUES EDUCATION

Abstract. In the dynamics of modern society, it has become more and more common to face conflicting values, changing ideals, and new forms of social integration. The teacher's goal is to help the students not just recognize today's values but prepare them to comprehend the values of tomorrow. This can be accomplished through a multi-stage process of evaluation which in teaching experience consists of four fundamental phases: challenge, choice, affirmation, and practice. It is only through personal choice that a student can affirm his or her individual values system and practice it beyond the walls of the classroom in harmony with the surrounding world.

Margarita Marova

✉ Hristo Botev Primary School
Velingrad

E-mail: margo.marova@abv.bg